

Василь ПАВЛУНЬ,

orcid.org/0000-0003-1599-4194

*старший викладач кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) pavlunvasil@gmail.com*

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕНТ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

Статтю присвячено теоретично-методологічному обґрунтуванню доцільності розширення етнокультурного контенту дизайн-освіти в Україні, узагальненню досвіду та окресленню перспектив інтеграції етнокультурних традицій у систему підготовки дизайнерів у вітчизняних ЗВО.

З опертям на принципи системно-синергетичного підходу доведено, що етнокультурна спрямованість дизайн-освіти умотивується генетичним зв'язком українського дизайну з народним декоративно-ужитковим мистецтвом, народними промислами та історично сформованими особливостями ментальності, світосприйняття та естетичних пріоритетів споживачів.

З'ясовано, що поряд із історико-культурною наступністю, теоретичним обґрунтуванням етнокультурної орієнтованості дизайн-освіти є збалансованість традиції і новації, інтеграційних і диференційних процесів у збереженні цілісності, самоідентичності і поступальному розвитку складноорганізованих соціокультурних систем. Аргументовано закономірність домінування на етапах зрілості вітчизняних дизайну і дизайн-освіти національного над глобалізаційним. З позицій «динамічної теорії традиції» продемонстровано значення етнокультурної спадщини у продукуванні нових культурних змістів та інноваційних дизайнерських форм.

На підставі принципів системно-синергетичного підходу доведено, що стосовно вітчизняного дизайну етноорієнтована дизайн-освіта слугує внутрішнім механізмом, здатним узагальнити його досвід, генерувати засновані на національних традиціях інновації, сформувати його національну модель та оновлювану національну ідентичність споживачів.

З опертям на теорію культурного діалогізму умотивовано необхідність діалогічного сприйняття етнокультурних традицій у їх світоглядних, ціннісних, обрядово-звичаєвих, вербальних і візуальних вимірах. Акцентовано на охопленні етнокультурними інспіраціями усіх рівнів дизайн-освіти в реалізації світоглядних, ціннісно-орієнтаційних, мотиваційних, специфічно фахових завдань.

На підставі узагальнення досвіду українських ЗВО виявлено інтенсивне упровадження етнокультурного контенту у фахову підготовку дизайнерів, насамперед у західноукраїнському регіоні.

Аргументовано, що перспективними напрямками конституювання національної моделі дизайн-освіти є: осмислення етнокультурної спадщини як ресурсного комплексу сучасного формотворення у єдності світоглядних, аксіологічних, формальних засад; вираження виховного значення етнокультурного контенту; сприйняття українських етнотрадицій у полілозі зі світовим культурним контекстом; акцентування на регіональних етнокультурних джерелах творчості та їх «контактному» вивченні студентами під час етнографічних експедицій.

Ключові слова: *дизайн-освіта, дизайн, етнокультурні традиції, етнокультурний контент дизайн-освіти, національна модель дизайн-освіти, системно-синергетичний підхід, «динамічна теорія традиції», теорія культурного діалогізму.*

Vasyl PAVLUN,

orcid.org/0000-0003-1599-4194

*Senior Lecturer at the Department of Fine, Applied and Decorative Arts
Rivne State University for the Humanities
(Rivne, Ukraine) pavlunvasil@gmail.com*

ETHNOCULTURAL CONTENT OF DESIGN-EDUCATION IN UKRAINE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS, EXPERIENCE, PROSPECTS

The study deals with theoretical and methodological interpretation of the advisability to disseminate ethnocultural content of design-education in Ukraine, generalization of the experience and outlining the prospects of ethnocultural traditions' integration into a system of designers' training in Ukrainian higher educational institutions.

Basing on the principles of system-synergetic approach the author argues that ethnocultural focusing of design-education is motivated with genetic relation of Ukrainian design with folk's decorative and applied arts, folk's crafts and characteristic features of mindsets developed in a historical way, consumers' worldview and esthetic priorities.

The author presents balancing of traditions and innovations, integral and differential processes in integrity preserving, self-identification and progressive development of complex social and cultural systems within the historical and cultural continuity, theoretical interpretation of ethnocultural focusing of the design-education. The author provides a rationale for the regularity of design-education domination of national over the global one at the stages of Ukrainian design maturity. Considering the positions of “dynamic theory of the tradition” the paper demonstrates the importance of ethnocultural heritage in the development of new cultural contents and innovational design forms.

Basing on the principles of system-synergetic approach the author proves that concerning with Ukrainian design ethnically-oriented design-education serves as an internal mechanism that is able to generalize its experience, generate innovations founded on national traditions, and form its national model and renewed national identity of consumers.

Dealing with the theory of cultural dialogism the study motivates the need for dialogical perception of the ethnocultural traditions in their worldview-based, valuable, ceremonial and custom-related, verbal and visual measurements. The author emphasizes on the coverage of all levels of design-education with ethnocultural inspirations in the implementation of worldview-based, valuable-oriented, motivational and specifically-professional tasks.

Generalizing the experience of Ukrainian higher educational institutions the research reveals the intensive implementation of ethnocultural content into designers' professional training, first of all, in West Ukraine region.

The author provides a rationale for prospective directions of the establishment of national model of design-education. These directions concern with the comprehension of ethnocultural heritage as a resourceful complex of modern forming in the unity of worldview, axiological, formal fundamentals; highlighting the educational significance of the ethnocultural content; perception of Ukrainian ethnic traditions in polylogue with world cultural context; emphasizing on regional ethnocultural sources of creative works and their “contact” researching by the students during ethnographic expeditions.

Key words: design-education, design, ethnocultural traditions, ethnocultural content of design-education, national model of design-education, system-synergetic approach, “dynamic theory of the tradition”, theory of cultural dialogism.

Постановка проблеми. Становлення і розвиток дизайн-освіти в Україні передбачає як інтеграцію світового досвіду, так і формування національної моделі з урахуванням вітчизняної культурної специфіки, особливостей менталітету, світосприйняття та естетичних пріоритетів споживачів. З огляду на художній складник дизайнерської діяльності, який поєднує світоглядно-змістовий, ціннісний і формальний рівні, національно-ідентифікуючим чинником дизайн-освіти вважаємо етнокультурну спрямованість, актуалізацію змістів і художнього потенціалу традиційної української народної культури у її полілозі зі світовим культурним контекстом.

Аналіз досліджень. Перші спроби аналізу сутності, функцій і завдань дизайн-освіти припадають на 1990-і рр. – час заснування кафедр і відділень дизайну в українських ЗВО. Останні десятиріччя позначені комплексним осмисленням дизайн-освіти у її національній своєрідності і самовизначенні у світовому культурному просторі.

Так, у докторській дисертації О. Фурси (О. Фурса, 2014) конкретизовано концептуальні засади дизайн-освіти, розроблено її моделі і технології, визначено ефективність і перспективи їхнього упровадження в навчальний процес. Набутками дослідження є порівняльний аналіз досвіду підготовки дизайнерів в Україні і світі та висновок, що випереджаючому розвитку дизайну сприяє утворення національних освітніх дизайнерських шкіл (О. Фурса, 2014: 15). Посутнім вважаємо твердження, що «основними витоками становлення дизайн-освіти в Україні, на відміну від деяких країн зарубіжжя», є народномистецькі традиції (О. Фурса, 2014: 15–16).

Зарубіжний і вітчизняний досвід дизайн-освіти, історичні передумови її розвитку, актуальну проблематику та організаційно-педагогічні засади охарактеризовано В. Бутенко (В. Бутенко, 2012), В. Прусаком (В. Прусак, 2009), В. Тименком (В. Тименко, 2008), В. Титаренко (В. Титаренко, 2016: 288). Значний корпус публікацій присвячено окремим методологічним питанням (З. Бакум, 2014; О. Демиденко, 2009; З. Макар, 2013; В. Прусак, 2020; І. Савенко, 2011, 2016; Ю. Срібна, 2011; О. Швець, 2015) та узагальненню педагогічного досвіду кафедр і відділень дизайну українських ЗВО (В. Прусак, 2001, 2013; Н. Трегуб, 2013). В окремих розвідках (А. Дяченко, 2019: 34–35) наголошено на художньо-гуманітарному складнику підготовки фахівців.

Водночас етнокультурний контент дизайн-освіти в існуючих наукових працях розглянуто аспектно або ж у контексті інших питань. Так, у статті І. Цідило порушено проблему утвердження національної ідентичності вітчизняного дизайну та відображення особливостей української ментальності засобами дизайнерської творчості із застосуванням новітніх комп'ютерних технологій (І. Цідило, 2013). Психолого-педагогічні засади формування фахової компетентності з основ етнодизайну проаналізовано А. Бровченком (А. Бровченко, 2011). Досвід інтеграції етно-мистецької тематики у структуру дизайн-освіти – М. Близнюком (М. Близнюк, 2018), А. Марченко (А. Марченко, 2012), І. Юрченко (І. Юрченко, 2013). Певною мірою підсумковою в обґрунтуванні етноспрямованості вітчизняної дизайн-освіти стала докторська дисертація А. Руденченко

(А. Руденченко, 2017), в якій запропоновано авторську модель етноорієнтованого освітнього середовища, розроблено та апробовано методичну систему навчання етнодизайну, доведено її ефективність у формуванні національної самосвідомості майбутніх фахівців.

Теоретично-методологічним підґрунтям публікації слугують наукові розвідки, присвячені етнодизайну в його діахронічних і синхронічних вимірах (Антонович, 2015; Борисова, 2011; Даниленко, 2004; Деркач, 2016; Легенький, 2000; Сиваш, 2018 та ін.).

Назагал історіографічний огляд засвідчує актуальність подальшого теоретично-методологічного обґрунтування етнокультурної спрямованості дизайн-освіти в Україні, узагальнення досвіду та окреслення перспектив інтеграції етнокультурних традицій у навчальний процес.

Мета статті – надати теоретично-методологічне обґрунтування доцільності розширення етнокультурного контенту дизайн-освіти в Україні, узагальнити досвід та окреслити перспективи інтеграції етнокультурних традицій у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне обґрунтування актуальності етнокультурного контенту дизайн-освіти в Україні зумовлює звернення до усталених дефініцій понять. Так, за визначенням О. Фурси, дизайн-освіта – це поєднання професійної освіти і дизайну, «складна, відкрита, нелінійна, адаптивна, саморозвивальна система взаємопов'язаних елементів, якій властива динамічність у розвитку й функціонуванні, збереження національних традицій, художньо-естетична, психолого-педагогічна та економічна детермінованість» (Фурса, 2014: 10, 11, 14, 16, 25–26). На думку В. Титаренко, дизайн-освіта – це «цілеспрямована художньо-проектна діяльність, що поєднує професійні та наукові знання на основі розуміння проблем людського життя» і «виконує художньо-комунікативну функцію» (Титаренко, 2016: 288).

Отже, дизайн-освіта є історично сформованою, складноорганізованою системою, що зумовлює застосування у її дослідженні системно-синергетичного підходу, згідно з яким будь-які соціокультурні утворення розглядаються на субстратно-структурному рівні, у внутрішньому і зовнішньому функціонуванні, у зв'язку з метасистемами, в генезі, актуальному стані, перспективах розвитку (Каган, 1997: 50–65).

Вочевидь, наукове осмислення дизайн-освіти, розвиток котрої як *відкритої системи* зумовлений іманентними закономірностями і реакціями на зміни зовнішнього середовища (Каган, 1997: 61),

передбачає розгляд взаємодій із метасистемами дизайну, культури, суспільства. Так, в аспекті генези етнокультурний дизайн-освітній контент умотивовано органічним зв'язком вітчизняного художньо-промислового вишколу з народними декоративно-ужитковим мистецтвом і промислами. Прикладом слугують майстерні, деревообробні, різьбярські, гончарні, ткацькі ремісничі і художньо-промислові школи, діяльність яких провістила етнокультурний керунок вітчизняного дизайну ХХ – початку ХХІ ст. Зокрема, співпраця професійних художників і народних майстрів провадилась у майстернях А. Семигradoвої та Є. Прибильської у селі Скопці, княгині Н. Яшвіль у селі Сунки (Полтавська губернія) та Н. Давидової у селі Вербівка (Київська губернія) (Кара-Васильєва, 2012: 112–116; Шмагало, 2012: 151). Творча інтерпретація вишивок, тканин, гончарних виробів, «пошуки якісно нових форм вираження накопиченого традиційними промислами художнього досвіду» характерні для Харківської (Соколюк, 2012: 87–88) і Кам'янець-Подільської художньо-промислових шкіл (Шмагало, 2012: 150). Зверненням до народного гончарства позначено продукцію Межигірського керамічного технікуму, насамперед за керівництва учня М. Бойчука В. Седляра (1923–1930) (Соколюк, 2012 : 93). Розвитком традицій народного ткацтва у художньо-промисловій освіті опікувався художник навчально-ткацьких майстерень у Дігтярах (нині Чернігівська обл.), учень М. Бойчука С. Колос (Соколюк, 2012: 94–95).

У деревообробних, різьбярських, гончарних школах Галичини студіювали народні орнаменти і створювали вироби за їх зразками чи мотивами. Орнаментика і колористика народного мистецтва інспірували діяльність килимарських і ткацьких шкіл (Шмагало, 2012: 155–156). Звернення до традицій народного костюма у виготовленні міського вбрання притаманне середній школі сестер Василянок у Львові, де рівночасно з оволодінням кравецькими навичками вивчали етнографію, історію, історію народного строю за сприяння знавчині українського мистецтва, славістично-етнографіні І.В. Гургули. Провідна роль в інтеграції форм, конструкції, декору народного костюма у повсякденний сучасний одяг належала промисловій школі кооперативу львівського жіноцтва «Труд» і жіночому промислому кооперативу «Українське Народне Мистецтво», що діяв у 1922–1939 рр. (Стефанишин, 2008: 8–9; 3. Тканко, 2000: 12–13). Окресленню етнокультурних пріоритетів художньо-промислової освіти та вирішенню «проблеми взаємодії новітньої

індустріально-технічної і традиційної народної естетики» (Шмагало, 2012 : 155) спричинилась Львівська художньо-промислова школа.

Поряд з історично-культурною наступністю, умотивуванням доцільності етнокерунку дизайн-освіти з позицій системно-синергетичного підходу є збалансованість *інтеграційних* і *диференційних* процесів, *традицій* і *новацій* у розвитку складноорганізованих соціокультурних систем. Так, на межі XIX – XX ст. Г. Спенсер і Г. Зіммель обґрунтували значущість в еволюції суспільства антагоністичних механізмів інтеграції і диференціації, перший з яких забезпечує системну цілісність, другий – структурно-функціональне удосконалення та адаптацію до нових умов. Важливим видається твердження, що у разі безумовної переваги диференційних процесів система зазнає руйнації, інтеграційних – втрачає динаміку поступу (Каган, 1997: 62). Висловимо припущення про синергійність інтеграції етнокультурній традиції, що сприяє консолідації, самоідентифікації і само-референції, зокрема й освітніх систем.

У «зовнішньому функціонуванні» українських дизайну і дизайн-освіти звернення до етнокультурної спадщини слугує самовизначенню у світовому культурному просторі, присутньому в епоху глобалізації, експансії масової культури і кітчевих художньо-проектних форм.

Закономірностям функціонування складно-організованих систем відповідає діалектичний зв'язок традицій і новацій: «транскрипція» етнокультурного досвіду в системі сучасних пластично-візуальних кодів, з використанням новітніх технічних засобів утілення дизайнерських ідей. Слід погодитися з В. Даниленком, що «дизайн має двоїсту природу з огляду на об'єднавчороз'єднавчі процеси, що відбуваються у світі: з одного боку, він сприймає від навколишнього світу інтеграційні, міжнаціональні віяння та, модифікуючи їх, віддає у тому ж інтернаціональному вигляді. З іншого боку, дизайн намагається творити й у річищі пошуків власної ідентичності окремих націй, відтворюючи у своєму продукті унікальність» (Даниленко, 2006: 26–27).

З позицій системно-синергетичного підходу на користь розгляду етнокультурної спрямованості дизайну і дизайн-освіти як ознаки їхньої зрілості свідчить «амплітудність» співвідношення доцентрових і відцентрових, інтеграційних і диференційних процесів, традицій і новацій, самобутнього і загального в еволюції соціокультурних систем. Так, початковому розвитку соціокультурних утворень притаманне домінування інтеграційних тенденцій, подальшому – структурна і функціональна

диференціація, рецепція впливів зовнішнього середовища зі зміною інтеграцією і набуттям своєрідності на вищому організаційному щаблі. За твердженням В. Даниленка, «концептуальними засадами творення оновленої національної ідентичності у дизайнерській сфері України має ставати усвідомлення суб'єктами дизайнерської діяльності єдності й суперечності національного з глобальним. Стрижнем цього усвідомлення повинно бути розуміння самої природи перемагання загальнолюдського над національним у дизайнерській культурі: загальному наперед визначено виграти у часткового, але виграв цей має двоїтий характер. Перемагання загальнолюдського передбачає зростання ролі часткового, тобто національного» (Даниленко, 2006: 29).

Теоретичному обґрунтуванню етнокультурної спрямованості підготовки дизайнерів слугує «динамічна теорія традиції» (Ш. Айзенштадт, Л. Пей, Ф. Рігс, Л. і С. Рудольфи, С. Арутюнов, Е. Маркарян, Е. Соколов), за якою остання характеризується незмінною сутністю та історично мінливими формами виразу й здатна продукувати нові форми і змісти (Руч, 1962: 37). Означене умотивовує твердження, що одним із «внутрішніх механізмів» дизайнерської культури, який формує її національну модель і генерує «привабливу для світу інноваційну діяльність, що живиться глибинною національною традицією та синтезує її з найновітнішими досягненнями світової дизайнерської думки» (Даниленко, 2006: 26) є етнокультурно орієнтована дизайн-освіта.

Важливим у формуванні її моделі є диференціація на засадах *теорії культурного діалогізму* типів взаємодії професійної дизайнерської свідомості з етнотрадицією. Так, прийнятною для дослідження дизайн-культури вважаємо класифікацію О. Петрової, за якою вищими формами осягнення етнокультурної спадщини є діалог, в якому «художник (суб'єкт) ставиться до традиції як до рівноправного суб'єкту» і «перевтілення», що дозволяє «будувати нові <...> моделі», зберігаючи зв'язок із етнокультурою «на рівні емоційного та інтелектуального відлуння» (Петрова, 1993: 20, 22–23). Аспектами дії етнотрадиції як «джерельної сили» художньої творчості, «механізму зчіплення <...> дистанційованих історико-культурних шарів» дослідниця вважає стилізацію, цитування, сюжетно-тематичні перегуки, використання фольклорних знаків, народномистецьких способів пластичного узагальнення, актуалізацію «духовної програми» етнокультури (Петрова, 1993: 15). Наведені міркування обґрунтовують висновок, що найбільш ефективною

формою взаємодії з етнотрадицією в дизайні і дизайн-освіті є її сприйняття як ресурсного комплексу, у єдності духовно-світоглядних, знаково-символічних, формальних засад. Істотним є охоплення етнокультурними інспіраціями усіх рівнів підготовки дизайнерів в реалізації світоглядних, ціннісно-орієнтаційних, мотиваційних, художньо-проектних освітніх завдань.

З огляду на видову специфіку дизайну, виокремлюємо такі рівні інтеграції етнокультурного досвіду у сучасний дизайн-освітній контекст:

- осягнення світоглядно-ціннісних підвалин етнокультури в усіх її проявах (обрядовості, звичаєвості, фольклорі, народній архітектурі, декоративно-ужитковому мистецтві) й орієнтація студентів на закорінений у національних традиціях, «людиновимірний», «художньо насичений дизайн» (Цідило, 2013: 47);

- актуалізація семіосфери, архетипів і знаково-символічних пластів етнокультури з подальшою адаптацією їх елементів до специфіки певного виду дизайну, сучасних візуальних кодів і технічних вимог;

- опанування та адаптивне застосування народномистецьких принципів формоутворення і стилізації;

- творче осмислення народномистецьких композиційних схем;

- вивчення і творча інтерпретація національних орнаментальних мотивів;

- використання сформованої в українському народному мистецтві колірної гами;

- застосування етнічно маркованих матеріалів, фактур, текстур;

- розробка графем кирилических шрифтів;

- творче адаптивне застосування інспірацій національного українського строю у формах, силуеті, конструкції, пластиці, фактурі, декорі, колористиці сучасного вбрання;

- введення етномаркованих елементів в оформлення предметно-просторового середовища.

Прикладом послідовної реалізації концепції етнокультурної дизайн-освіти слугує діяльність кафедри дизайну костюма Львівської національної академії мистецтв. Становлення науково-методичної стратегії колективу, заснованої на творчому осмисленні народного строю на засадах «багатоваріантної художньої образності», припадає на 1959 р. – час заснування відділення моделювання костюма при кафедрі художнього текстилю ЛДППДМ (Тканко, 2000: 24–25). За зауваженням О. Тканко, вирішальним у цьому процесі стали «традиції розвиненого художнього, кравецького ремесла, яке підживлювалось багатою традицій-

ною культурою цілого Прикарпатського регіону з центром у м. Львові» (О. Тканко, 2007: 128–129). Формуванню етнокультурного освітнього контенту сприяла співпраця із Львівським будинком моделей одягу, в колекціях якого етномотивам належала провідна роль. У 1972 р. розпочала роботу окрема кафедра моделювання костюма. У 1987 р. – відділення моделювання трикотажних виробів і виробів зі шкіри. У 2009 р. кафедру було перейменовано на кафедру «Дизайн костюма».

Упродовж десятиліть пріоритетними у роботі творчо-педагогічного колективу лишались етнокультурні мотиви, в осмисленні яких у доробках викладачів, курсових і дипломних проектах диференціювались моделі сценічного призначення, наближені до традиційних строїв, та асоціативні інтерпретації народних одягових форм (Тканко, 2000: 32; Тканко, 2007: 130). Не водночас випускники кафедри засвідчували високу професійну майстерність в етнотематичних виставкових і сценічних колекціях та упроваджували досвід художньо-проектної творчості у навчальний процес. Прикладом слугує діяльність Марти Василівни Токар – випускниці ЛДППДМ, одного з фундаторів етнонапряму в Львівському будинку моделей одягу, педагога, мисткині художнього текстилю. Так, плідність звернення до етнокультурної спадщини засвідчили колекції ЛБМО для Всесвітньої виставки «Експо-58» у Брюсселі, створені М.В. Токар за мотивами народного мистецтва Карпат (О. Сташук, 2016: 30–31). Глибинне осягнення етнотрадицій та їх інтеграція у навчальний процес стали наскрізними в педагогічній діяльності мисткині на кафедрі художнього текстилю Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (з 1963 р.) й згодом на кафедрі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету (Сташук, 2016: 33).

Відзнакою творчо-освітньої концепції кафедри «Дизайну костюма» ЛНАМ став синтез народних традицій і світових сучасних надбань. Привертає увагу поєднання у дипломних проектах останніх років етномотивів і спортивного стилю, етно- і класики, етно- і гостроактуальних одягових елементів із застосуванням постмодерністських гри, іронії, новітніх методів формоутворення. Важливим напрямом роботи колективу вважаємо залучення студентів до етнотематичних фестивалів і показів моди. Гідний уваги високий науковий теоретико-методологічний рівень осмислення інтеграції етнокультурного досвіду у навчальний процес.

Плідність діяльності кафедри «Дизайну костюма» засвідчує її внесок у формування

етнопріоритетів львівської школи дизайну одягу, репрезентованої доробками випускників ЛНАМ, відомих українських дизайнерів Р. Богуцької, А. Бублик, О. Даць, О. Караванської, Р. Полякової.

Осягнення традицій українського народного мистецтва, досвіду художнього столярства і різьбярства Бойківщини і Гуцульщини у поєднанні з новітніми технологіями обробки деревини, в адаптації до сучасної професійної творчості утворили підвалини педагогічної концепції кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв.

Зорієнтований, зокрема, на виготовлення авторських меблів і художнє оздоблення інтер'єрів напрям фахової мистецької підготовки було відкрито у 1946 р. як меблево-інтер'єрний відділ ЛДППДМ. У 1951 р. розпочала роботу кафедра «Художня обробка дерева», у 1960 р. реорганізована у кафедру «Проектування меблів і оформлення інтер'єрів», у 2009 р. – у кафедру «Художнього дерева».

Відзнакою професійно орієнтованих курсів, тематики і пластичних рішень робіт студентів стала спрямованість на осягнення глибинних змістів етнокультури, стародавніх технологій, українського народного орнаменту, створення художньо насичених, асоціативних композицій. Не водночас у курсових і дипломних проектах віддзеркалили архетипи і символи етнокультури, християнська сюжетика і символіка, сприйнята крізь призму національної історії, літератури, актуальних екзистенційних проблем.

Формуванню національної моделі дизайну слугує досвід інтерпретації етнокультурної спадщини у графічних і предметних дизайн-об'єктах на кафедрі дизайну та основ архітектури Інституту архітектури НУ «Львівська політехніка» (Юрченко, 2013). Так, звернення до народних орнаментальних мотивів, принципів композиції і формоутворення реалізується в теоретичному матеріалі і практичних завданнях із дисциплін «Основи формоутворення», «Основи композиції», «Проектування», «Дизайн промислових виробів», «Дизайн інтер'єру». Поглибленому осмисленню етнокультурного спадку сприяє курс «Основи декоративно-ужиткового мистецтва» з графічним відтворенням народномистецьких форм.

Привертає увагу багатогранність актуалізації у курсових і дипломних проектах народної обрядовості, звичаєвості, традицій декоративно-ужиткового мистецтва (вишивки, писанкарства, килимарства, різьби, ковки), архітектури, фольклору. Гідне уваги упровадження у навчальний процес теоретичних блоків і практичних завдань, засно-

ваних на зверненні як до української, так і світової етнокультурної спадщини. Викликом сьогодення відповідає пошук сучасних підходів до інтерпретації етноджерел із залученням новітніх технологічних надбань (Юрченко, 2013: 424–425).

Симбіоз екологічного та етноспрямувань простежується в діяльності першої в Україні (засн. 1993 р.) кафедри дизайну Українського державного лісотехнічного університету у Львові, яка посіла провідні позиції у підготовці дизайнерів для меблевої промисловості. Так, за твердженням доцента кафедри В. Прусака, «екологічне мислення в дизайні – це широкий інтелектуальний простір, який вбирає в себе разом із проблемами суто технічними та технологічними ще й *етнокультурні* з огляду на екологічний захист власної культури» (Прусак, 2013: 368–369).

Назагал аналіз досвіду вітчизняних ЗВО засвідчує інтенсивне упровадження етнокультурного контенту у фахову підготовку дизайнерів у формі окремих тематичних блоків і практичних завдань та цілісної стратегії національної дизайн-освіти, насамперед у західноукраїнському регіоні.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок про аргументованість з позицій загальнонаукових і спеціальних теоретичних підходів розширення етнокультурного контенту дизайн-освіти в Україні. Так, розуміння останньої як складноорганізованої, відкритої, адаптивної, саморозвивальної системи, генетично, структурно і функціонально пов'язаної з метасистемами культури і дизайну, зумовлює звернення до системно-синергетичного підходу, згідно з яким етнокультурна дизайн-освітня спрямованість умотивовується закоріненістю українського дизайну у народному декоративно-ужитковому мистецтві та історично сформованими особливостями ментальності, світосприйняття та естетичних пріоритетів споживачів.

Поряд з історико-культурною наступністю, системно-синергетичним умотивуванням доцільності етнодизайн-освіти є *збалансованість традицій і новацій, інтеграційних і диференційних процесів* у збереженні цілісності, самоідентичності і поступальному розвитку складноорганізованих соціокультурних систем.

Актуальність етнокультурного керунку дизайн-освіти підтверджує «амплітудність» співвідношення доцентрових і відцентрових, інтеграційних і диференційних процесів, традицій і новацій, національного і глобалізаційного у розвитку культури і домінування на етапах її зрілості перших із них.

Обґрунтуванню значущості етнотрадицій в утвердженні інновацій слугує «динамічна теорія традиції», розвинута Ш. Айзенштадтом, Л. Пеєм,

Ф. Рігсом, Л. і С. Рудольфами, С. Арутюновим, Е. Маркаряном, Е. Соколовим.

На підставі принципів системно-синергетичного підходу аргументовано, що стосовно вітчизняного дизайну етноорієнтована дизайн-освіта слугує внутрішнім механізмом, здатним узагальнити його досвід, генерувати інноваційну діяльність, сформулювати його національну модель та оновлювану національну ідентичність споживачів.

Передумовою утвердження національної моделі дизайну і дизайн-освіти в Україні є діалогічне сприйняття етнокультурних традицій в їх світоглядних, ціннісних, обрядово-звичаєвих, вербальних і візуальних вимірах та адаптивна інтеграція їх елементів у сучасний культурний контекст. Посутнім вважаємо охоплення етнокультурними інспіраціями усіх сегментів дизайн-освіти в реалізації світоглядних, ціннісно-орієнтаційних, мотиваційних, специфічно фахових завдань.

Аналіз діяльності українських ЗВО підтверджує інтенсивне упровадження етнокультурного контенту

у підготовку дизайнерів у формі окремих тематичних теоретично-практичних блоків і цілісної стратегії, насамперед у західноукраїнському регіоні.

Узагальнення досвіду дизайн-освіти в Україні засвідчує, що перспективними напрямками конституювання її національної моделі є: осмислення етнокультурної спадщини як ресурсного комплексу сучасного формоутворення в єдності світоглядних, аксіологічних, формальних засад; виразнення виховного значення її етнокультурного контенту; сприйняття українських етнотрадицій у полілозі зі світовим культурним контекстом; акцентування на регіональних етнокультурних джерелах творчості та їх «контактному» вивченні студентами під час етнографічних експедицій.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у комплексному теоретичному обґрунтуванні та апробації у навчальному процесі концепції етнокультурно орієнтованої дизайн-освіти з урахуванням світового художньо-проектного і педагогічного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А. Етноренесанси в культурі ХХ ст. та їхні дизайнерські виміри. *Етнотрип : європейський вектор розвитку і національний контекст* : зб. наук. пр. / упор. і від. ред. Є. Антонович. Полтава : ПНПУ, 2015. Кн. 1. С. 7–11.
2. Близнюк М. М. Методична система навчання етнотрипу майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни) / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 40 с.
3. Борисова С. Етнотрип як явище сучасної культури. Вища школа. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Вип. LIV. Слов'янськ, 2011. С. 27–32.
4. Бутенко В. Дизайн-освіта як актуальна проблема сучасної педагогічної теорії і практики. *Становлення і розвиток етнотрипу : український та європейський досвід*. Кн. 1 : зб. наук. пр. Полтава : Полтавський літератор, 2012. С. 5–9.
5. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ ст. (національний та глобалізаційний аспекти) : дис. ... докт. мистецтвознавства : 05.01.03 – технічна естетика. Львів : ЛНАМ, 2006. 375 с.
6. Дяченко А. Становлення і розвиток мистецької освіти в системі українського національного дизайну. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Педагогіка. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. № 2. С. 30–37.
7. Каган М. С. Методологическая программа системно-синергетического исследования. *Эстетика как философская наука*. Санкт-Петербург : Петрополис, 1997. С. 50–65.
8. Кара-Васильєва Т. Формування дизайну в Україні художниками авангарду. *Нариси з історії українського дизайну ХХ століття* : зб. наук. пр. / Інститут проблем сучасного мистецтва, НАМ України ; за заг. ред. М. І. Яковлева. Київ : Фенікс, 2012. С. 111–121.
9. Марченко А. В. Використання новітніх інформаційних засобів навчання у процесі підготовки студентів у галузі етнотрипу. *Становлення і розвиток етнотрипу : український та європейський досвід*. Кн. 1 : зб. наук. пр. Полтава : Полтавський літератор, 2012. С. 296–300.
10. Петрова О. Функціонування етнохудожньої традиції в професійному образотворчому мистецтві (на матеріалі національних шкіл 60–80 років) : автореф. дис. ... д-ра філос. наук. Київ : НАН України ; Інститут філософії, 1993. 39 с.
11. Прусак В. Ф. Становлення та розвиток першої в Україні кафедри дизайну (до 20-річчя заснування кафедри дизайну в національному лісотехнічному університеті України). *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.18. С. 362–369.
12. Руденченко А. А. Теоретичні і методичні засади навчання етнотрипу у вищих мистецьких навчальних закладах : автореферат дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 42 с.
13. Соколюк Л. Шляхи становлення українського дизайну. *Нариси з історії українського дизайну ХХ століття* : зб. наук. пр. / Інститут проблем сучасного мистецтва, НАМ України ; за заг. ред. М. І. Яковлева. Київ : Фенікс, 2012. С. 84–110.
14. Сташук О. Марта Токар – мисткиня за покликом серця. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Вип. 28. Львів : ЛНАМ, 2016. С. 25–37.

15. Стефанишин Л. Взаємодія професійної освіти і народного мистецтва в практиці моделювання одягу та ручних робіт українців Східної Галичини першої третини ХХ ст. *Вісник Прикарпатського університету : наук. журнал*. Івано-Франківськ, 2008. Сер. : Мистецтвознавство. Вип. 14. С. 6–11.
16. Тименко В. П. Становлення академічної дизайн-освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. Вип. 31. С. 63–67.
17. Титаренко В. П. Розвиток дизайн-освіти у вищих навчальних закладах України. *Наукові записки. Серія : педагогіка*. 2016. № 2. С. 287–290.
18. Тканко О. Львівська школа моделювання костюму : традиції, здобутки, проблеми. *Вісник ХДАДМ*. 2007. Вип. 8. Харків : ХДАДМ. С. 127–132.
19. Тканко З., Коровицький О. Моделювання костюма в Україні ХХ століття. Львів : Брати Сиротинські і К, 2000. 96 с.
20. Фурса О.О. Тенденції розвитку дизайн-освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, Житомир : держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2014. 400 с.
21. Цідило І. Етно-дизайн у формуванні інформаційно-графічної культури майбутнього дизайнера. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2013. № 4. С. 44–50.
22. Шмагалю Р. Історичний розвиток, структурування та методологія дизайн-освіти в Україні кінця ХІХ – середини ХХ ст. *Нариси з історії українського дизайну ХХ століття : зб. наук. пр.* / Інститут проблем сучасного мистецтва, НАМ України ; за заг. ред. М.І. Яковлева. Київ : Фенікс, 2012. С. 132–171.
23. Юрченко І.А. Етномистецька тематика у структурі дизайн-освіти на кафедрі дизайну та основ архітектури національного університету «Львівська політехніка». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.18. С. 423–426.
24. Pye L. *Politics, Personality, and National Building*. New Haven and London, 1962. 568 p.

REFERENCES

1. Antonovych Ye. A. Etnorenesansy v kulturi XX st. ta yikhni dyzainerski vymiry [Ethnic renaissances in the culture of the 20th century and their design measurements]. *Etnodyzain : yevropeyskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst : zb. nauk. pr. / upor. i vid. red. Ye. Antonovych*. Poltava : PNPU, 2015. Kn. 1. S. 7–11 [in Ukrainian].
2. Blyzniuk M. M. Metodychna systema navchannia etnodyzainu maibutnikh khudozhnykiv dekorativno-prykladnoho mystetstva na osnovi informatsiinykh tekhnolohii: avtoref. dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.02 – teoriia ta metodyka navchannia (tekhnichni dystsypliny) [Methodic system of ethnic design teaching of the future artists of decorative and applied arts basing on IT : abstract of a thesis ... for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences : 13.00.02 – Theory and Methodic of Teaching (Engineering Disciplines)] / Nats ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2018. 40 s. [in Ukrainian].
3. Borysova S. Etnodyzain yak yavyshe suchasnoi kultury. Vyshcha shkola [Ethnic design as a phenomenon of modern culture. Higher school]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*. Vyp. LIV. Sloviansk, 2011. S. 27–32 [in Ukrainian].
4. Butenko V. Dyzain-osvita yak aktualna problema suchasnoi pedahohichnoi teorii i praktyky [Design-education as an up-to-date issue of modern pedagogical theory and practice]. *Stanovlennia i rozvytok etnodyzainu : ukraïnskyi ta yevropeyskyi dosvid*. Kn. 1 : zb. nauk. pr. Poltava : Poltavskyi literator, 2012. S. 5–9 [in Ukrainian].
5. Danylenko V. Ia. Dyzain Ukrainy u svitovomu konteksti khudozhno-proektnoi kultury XX st. (natsionalnyi ta hlobalizatsiinyi aspekty) : dys. ... dokt. mystetstvoznnavstva : 05.01.03 – tekhnichna estetyka [Ukraine design in a world context of artistic and project culture of the 20th century (national and globalizing aspects): thesis ... for the Degree of Doctor of Art Studies : 05.01.03 – Technical Esthetics]. Lviv : LNAM, 2006. 375 s. [in Ukrainian].
6. Diachenko A. Stanovlennia i rozvytok mystetskoï osvity v systemi ukraïnskoho natsionalnoho dyzainu [Establishment and development of artistic education in a system of Ukrainian national design]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Pedahohika*. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2019. № 2. S. 30–37 [in Ukrainian].
7. Kahan M. S. Metodolohycheskaia prohramma systemno-synerhetycheskoho yssledovanyia [Methodological program of system-synergetic research]. *Kahan M. S. Estetyka kak fylosofskaia nauka*. Sankt-Peterburh : Petropolys, 1997. S. 50–65 [in Russian].
8. Kara-Vasyliieva T. Formuvannia dyzainu v Ukraini khudozhnykamy avanhardu [Design development in Ukraine by the artists of the Avantgarde]. *Narysy z istorii ukraïnskoho dyzainu XX stolittia : zb. nauk. pr.* / Instytut problem suchasnoho mystetstva, NAM Ukrainy ; za zah. red. M. I. Yakovlieva. Kyiv : Feniks, 2012. S. 111–121 [in Ukrainian].
9. Marchenko A. V. Vykorystannia novitnikh informatsiinykh zasobiv navchannia u protsesi pidhotovky studentiv u haluzi etnodyzainu [Using the innovative informational means of teaching in the process of training the students in the field of ethnic design]. *Stanovlennia i rozvytok etnodyzainu : ukraïnskyi ta yevropeyskyi dosvid*. Kn. 1 : zb. nauk. pr. Poltava : Poltavskyi literator, 2012. S. 296–300 [in Ukrainian].
10. Petrova O. Funktsionuvannia etnokhudozhnoi tradytsii v profesiinomu obrazotvorchoму mystetstvi (na materialii natsionalnykh shkil 60–80 rokiv) : avtoref. dys. ... d-ra filos. Nauk [Functioning of the ethnic and artistic tradition in professional art (basing on the material of national schools of the 1960–1980s): abstract of a thesis ... for the Degree of Doctor of Philosophical Sciences]. Kyiv : NAN Ukrainy ; Instytut filosofii, 1993. 39 s. [in Ukrainian].
11. Prusak V. F. Stanovlennia ta rozvytok pershoi v Ukraini kafedry dyzainu (do 20-richchia zasnuvannia kafedry dyzainu v natsionalnomu lisotekhnichnomu universyteti Ukrainy) [Establishment and development of the first Department of Design in Ukraine (to the 20th anniversary of the founding of the Department of Design in National Forestry University in Ukraine)]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 2013. Vyp. 23.18. S. 362–369 [in Ukrainian].
12. Rudenchenko A. A. Teoretychni i metodychni zasady navchannia etnodyzainu u vyshchkykh mystetskykh navchalnykh zakladakh : avtoreferat dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.02 [Theoretical and methodological fundamentals of ethnic design

teaching in artistic higher educational institutions : abstract of a thesis ... for the Degree of Doctor of Pedagogical Sciences : 13.00.02] / M-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2017. 42 s. [in Ukrainian].

13. Sokoliuk L. Shliakhy stanovlennia ukrainskoho dyzainu [The ways of Ukrainian design establishment]. *Narysy z istorii ukrainskoho dyzainu XX stolittia : zb. nauk. pr. / Instytut problem suchasnoho mystetstva, NAM Ukrainy ; za zah. red. M. I. Yakovlieva*. Kyiv : Feniks, 2012. S. 84–110 [in Ukrainian].

14. Stashuk O. Marta Tokar – mystkynia za poklykom sertsia [Martha Tokar is an artist of a heart's call]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. Vyp. 28. Lviv : LNAM, 2016. S. 25–37 [in Ukrainian].

15. Stefanyshyn L. Vzaiemodiia profesiinoi osvity i narodnoho mystetstva v praktytsi modeliuvannia odiahu ta ruchnykh robit ukrainsiv Skhidnoi Halychyny pershoi tretyny XX st. [Interaction of professional education and folk art in the practice of modeling garments and hand-made works of Ukrainians of Eastern Galicia of the first third of the 20th century]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu : nauk. zhurnal*. Ivano-Frankivsk, 2008. Ser. : Mystetstvovnavstvo. Vyp. 14. S. 6–11 [in Ukrainian].

16. Tymenko V. P. Stanovlennia akademichnoi dyzain-osvity [The establishment of academic design-education]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka*. 2008. Vyp. 31. S. 63–67 [in Ukrainian].

17. Tytarenko V. P. Rozvytok dyzain-osvity u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Development of design-education in higher educational institutions of Ukraine]. *Naukovi zapysky*. Seria : pedahohika. 2016. № 2. S. 287–290 [in Ukrainian].

18. Tkanko O. Lvivska shkola modeliuvannia kostiumu : tradytsii, zdobutky, problem [Lviv school of a costume modeling : traditions, achievements, issues]. *Visnyk KhDADM*. 2007. Vyp. 8. Kharkiv : KhDADM. S. 127–132 [in Ukrainian].

19. Tkanko Z., Korovytskyi O. Modeliuvannia kostiuma v Ukraini XX stolittia [Costume modeling in Ukraine in the 20th century]. Lviv : Braty Syrotynski i K, 2000. 96 c. [in Ukrainian].

20. Fursa O. O. Tendentsii rozvytku dyzain-osvity v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01 [Tendencies in design-education development in Ukraine (the second half of the 20th century and the beginning of the 21st century) : thesis ... for the Degree of Doctor of Pedagogical Sciences: 13.00.01], Zhytomyr : derzh. un-t im. Ivana Franka. Zhytomyr, 2014. 400 s. [in Ukrainian].

21. Tsidylo I. Etno-dyzain u formuvanni informatsiino-hrafichnoi kultury maibutnoho dyzainera [Ethnic design in the development of information and graphic culture of the future designer]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Seria : Pedahohika. 2013. № 4. S. 44–50 [in Ukrainian].

22. Shmahalo R. Istorychnyi rozvytok, strukturuvannia ta metodolohiia dyzain-osvity v Ukraini kintsia XIX – seredyny XX st. [Historical development, structuring and methodology of design-education in Ukraine at the end of the 21st century and the middle of the 20th century] *Narysy z istorii ukrainskoho dyzainu XX stolittia : zb. nauk. pr. / Instytut problem suchasnoho mystetstva, NAM Ukrainy ; za zah. red. M. I. Yakovlieva*. Kyiv : Feniks, 2012. S. 132–171 [in Ukrainian].

23. Iurchenko I. A. Etnomystetska tematyka u strukturi dyzain-osvity na kafedri dyzainu ta osnov arkhitektury natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» [Ethnic and artistic themes in the structure of design-education at the Department of Design and Fundamentals of Architecture of Lviv Polytechnic National University]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 2013. Vyp. 23.18. S. 423–426 [in Ukrainian].

24. Pye L. Politics, Personality, and National Building. New Haven and London, 1962. 568 p. [in English].